

930.25:347.993(497.11)"1808/1812"(093.2)
316.662-055.2(497.11)"1808/1812"(093.2)

Добрило АРАНИТОВИЋ

библиотекар-саветник
у пензији, Шабац
dobrilo.aranitovic@gmail.com

Небојша ЦВЕЈИЋ

историчар, Шабац
nebojsacvejic@gmail.com

ЖЕНЕ У ПРОТКОЛУ ШАБАЧКОГ МАГИСТРАТА (1808-1812)

АПСТРАКТ: „Прошколо Шабачкој мајистраша” граиоцен је извор за формирање целовише слике живоша из доба Првој српској усшанка. Воћен је од 1. айрила 1808. ња до фебруара 1812. јодине. „Прошколо” омојућава увид у свакидашњи живош, љивредне, обичајне и релиијске љраксе и схвашања српској народа за време Првој српској усшанка. У самом „Прошколу” чак се 90 љрошолокарних бројева односи на жене.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *Прошколо Шабачкој мајистраша, жене, законодавсашо, Први српски усшанак*

Прошколо овај, који се шшамјом обзнајује, један је од најзнаменишјих љисмених докуменаша из времена Караћорћева. Исшн је Прошколо један једини ове вршнне љисмени сшоменик из времена љрвој српској ослобоћена. У њему се налазе мношн јодаци, који ће моћи дојринешн да се расвејле љдекојн шаданшн доаћајн. У њему налази се обавешшена о шшоме, како је наше ошћечешво било усшројено (урећено), у љрво време своје слободе. У њему има занимљивих јодашака о народном живошју, народним обичајима, који су љосшали у народу љо нужди, у којој се народ шшадна налажаше. У исшшоме Прошколу најјосле, осим осшалој, налазе се мношн јодаци, врло занимљиви за нашу домаћу јурисшруденцију зашш, шшн из шшх јодашака увићамо, како је наш народ љо нека љравна љишшања сасвим друкчије и угесно љрема својим љриликама, разумевао и решавао.¹

Протоколи су врста службених записника и састоје се од одлука и решена уставна, као и извода примљених и одаслатих аката. У административну праксу Србије у 19. веку протоколи су уведени по угледу на хабсбуршку администрацију. Наиме, Срби из Аустријске монархије имали су од Првог српског устанка до средине 19. века видног удела у организовању администрације, школства и судства у Србији.²

[1] *Прошколо Шабачкој мајистраша* (Београд : Српско учено друштво, 1868), [6]

[2] *Прошколо и рејсшар Шабачкој мајистраша од 1808. до 1812. јодине*, приредно Радомир Ј. Поповић (Београд : Историјски институт, 2010), 7. /Даље: *Прошколо и рејсшар Шабачкој мајистраша*/

Шабачки магистрат, као градски и нахијски суд за Шабац и Шабачку нахију, формиран је крајем 1807. године и био је подељен на суд и полицију.³ Његова надлежност обухватала је Шабачку нахију са кнежинама: Мачва, Поцерина, Тамнава и Посавина. Магистрат је решавао грађанске парнице, кривичне спорове и прекршаје, утврђивао међе између села, издавао пасоше и прогонио хајдуке. Такође, водио је рачуна о прикупљању пореза и снабдевању војске храном. У Шапцу је вршио контролу пекара, механа, касапница, кантаре, водио је рачуна о ценама пољопривредних

[3] *Прошколо и рејсшар Шабачкој мајистраша*, 14.

производа и одржавању чистоће у вароши⁴. Магистрат је био надлежан и за парничаре ван Шабачке нахије, ако се штета догодила на територији поменуте нахије.⁵

Као и у другим судовима у Србији, и у Шабачком магистрату суђено је према обичајном праву. Приликом суђења углавном је примењиван усмени поступак. Докази на суди били су признање, заклетва, јемство, сведоци, писани документи, признање и жребање путем коцке. Специфично доказно средство био је свод за кривична дела крађе стоке или у споровима о својини. Прописане казне за прекршаје биле су телесна казна, новчана казна, затвор, прогонство и шиба.⁶

Протокол одсликава збивања из свакидашњег живота, из привредне, обичајне и религијске праксе. Појединац би, у случају да се не повинује правилима, бивао санкционисан. Прихватање норми обичајног права, права својине и религијске светиње, нешто је што се само по себи подразумевало.⁷

Магистрат је постојао до јесени 1813. године и слома Првог српског устанка. На рад Магистрата до 1813. године одлучујући утицај имао је војвода Лука Лазаревић, носилац највише војне власти у Шабачкој нахији.

Пројокол Шабачкој мајисџрајџа вођен је од 1. априла 1808. до фебруара 1812. године. Садржи 881 уписан деловодни број. По два пута су грешком уписане нумере 44 и 794 те је, узевши ово у обзир, број евидентираних чланова за толико већи.⁸

У оригиналу *Пројокола*, како напомиње приређивач Никола Крстић, уочавају се различити рукописи. Белешке су водили

људи који су истовремено и писари Магистрата, али и писари попа Луке Лазаревића, команданта Шабачке нахије (Јован Јово Манојловић и Лазар Теодоровић). Поред та два бележника, у *Пројокол* је белешке додавао и секретар Магистрата, Димитрије Константиновић (Костић).⁹

Рукопис овог *Пројокола* однео је неко из Магистрата у време пропасти Првог српског устанка. Након 1815. године *Пројокол* се поново нашао у Шапцу, где је чуван у Суду Окружја шабачког до 1856. године. Тада је на одређено време, у циљу проучавања, дат Друштву српске словесности, да би наредне 1857. године био предат Народној библиотеци. У бомбардовању 6. априла 1941. године рукопис је изгорео заједно са целокупним фондом библиотеке.¹⁰

Једна од категорија становништва која се помиње у *Пројоколу*, јесу и жене. Кроз 90 чланова који се односе баш на њих, добија се јасна слика односа спрам слабијег пола у време првог дела Српске револуције. Патријархална средина и ратне неприлике не стављају жене у потчињен и неповољан положај, него, како се из *Пројокола* може видети, штити њихова права и праведно се односи према њима.

На самом почетку *Пројокола*, прворазредног извора за обликовање потпуније слике живота из доба Првог српског устанка, може се видети да нема несклада између реалности и идеала.¹¹ Члан 19 (од 11. априла 1808), из пера знаменитог Луке Лазаревића, брани интересе и поново удате удовице и њеног детета које остаје сироче, а које је наследник очевог дома и иметка.¹² (**№ 19.** Дне 11. априла. *Присуђено у Мајисџрајџу Шабачком њрид кмешови[ма]*

[4] *Пројокол и рејисџар Шабачкој мајисџрајџа*, 15.

[5] Славко Богојевић, „Правосуђе у Подрињу у XIX веку”, у: *Право, правда и правосуђе Подриња*, ур. Златија Ђукић Вељовић (Шабац : Окружни суд у Шапцу, 2000), 57.

[6] *Пројокол и рејисџар Шабачкој мајисџрајџа*, 15.

[7] Добрило Аранитовић, „Животна свакодневица према Протоколу Шабачког магистрата”, у: *Први српски усџанак у књиџама 1804-1813*, ур. Драган Бараћ (Београд : Народна библиотека Србије, 2004), 201.

[8] *Пројокол и рејисџар Шабачкој мајисџрајџа*, 11.

[9] *Пројокол и рејисџар Шабачкој мајисџрајџа*, 9; Радомир Ј. Поповић, *Димитрије Костић (Константиновић) - усџанчки џисар и миџровачки џрџовац*, Споменица Историјског архива Срем 10, Сремска Митровица, 2011, 45-54.

[10] *Пројокол и рејисџар Шабачкој мајисџрајџа*, 7.

[11] Д. Аранитовић, „Животна свакодневица према Протоколу Шабачког магистрата”, 200.

[12] Исто, 199.

мајстѣрајуалним – 1-во жена Јована ѿочившега Мајије Меленѣића захѣвала ѿ смрѣи Мајијиной кага се угала, да оно шѣо је иза Мајије оѣало мала, да она може свом друѣом мужу однеѣи. Тако смо ми ѣронашли кмеѣови Мајстѣраѣа Шабачкоѣа: за ѣај узрок, шѣо [је] она с ѣокојним Мајијом родила деѣе мушко од 5 ѣодина, којему је име Меленѣије, да од мала она са својим мужем, кому је име Јован Аѣимовиѣ из Орашца, ѣрими и мал и деѣе до 15 ѣодина, и ѣосле ѣеѣнаесѣ ѣодина, ако оно деѣе одусѣаѣи усѣе од очу[х]а своѣа, и на очевину своју иѣи узѣе у село Белобабу, ѣако очу[х] и маѣи ѣеѣова како је ѣоѣисаѣо ѣако најѣраѣ ѣоѣиуно да гаду, а ѣриѣлог да оѣѣане Јовану очу[ху] и маѣери ѣеѣовой, и да се из ѣоѣа одева и [х]рани докле деѣе не дорасѣе, ѣо јесѣ до 15 ѣодина. Башѣина и виноѣрад га је за ѣо време деѣиѣеѣ сѣрица да ѣа само чува и с ѣеѣа узима род, до деѣиѣи[х] 15 ѣодина, и ѣосле да да деѣеѣу ако у[з]живи. Такођер за башѣину, ѣо јесѣ шѣиве ѣолу ѣлода и рода да је сѣрица деѣиѣеѣ Уроша Меленѣића а ѣола деѣиѣа. А ако би случајно деѣе умрло и маѣи ѣако ѣоѣисаѣи [мал] манасѣиром да ѣреда за душу свију. А шѣиве и башѣина сѣрицеви да уживају и ако би деѣе умрло само мал маѣери да заосѣане шѣо је с ѣрвим мужем сѣекла. Од мала ѣрими жена, маѣи деѣиѣа, 8 оваца, 2 коња, 6 ко[мада] марве, 2 коѣла, и у ѣима 4 оке бакра, један ваѣраљ, седам ко[мада] свиња, један ѣиѣаѣ, једна моѣика, једна сикира, једне вериѣе, кућа и вајаѣ, и онај ѣемелѣ, на ком месѣу нико власѣи нема ѣравиѣи ново, али кућу само оѣрављаѣи може да не кисне, а ново нѣошѣо; а најѣосле кага деѣе дорасѣе и доживи, онда је власѣан од своѣа домазлука и очевине. Дуѣ га се из ѣола башѣине исѣлађује, дуѣа више захѣело се није: 1 ѣрош и 20 ѣара.

Лука Лазаревиѣ, Ком[анданѣ] Шабач[ки]).¹³

Ради очувања породичних и брачних односа, суд је својим пресудама изрицао строге казне за кривична дела прељубе,

силовања, крађе девојке, одустанка од склапања брака и брачне свађе.¹⁴

Покушај силовања забележен је у Проѣоколу, а извршилац је кажњен: **№ 135.** 12. маја. 1808. Јован Сремчевиѣ за дело, шѣо је насилсѣвовао на Пеѣра Јолѣаза жену Милицу и хоѣео срамоѣу да учини у време ноѣи, заѣо добива 50 баѣина у чарѣији.¹⁵

Крађа девојке - отмица, као варијанта склапања брака супротна обичајима такође је кажњавана: **№ 717.** 15. фебруара. Пресуђено Кузману Марковићу из Боѣосавца, шѣо је оѣео исѣрошену девојку Јовану, шѣер Теодора Бојиновића, и заѣо ми за ѣраво нађосмо, за оваково ѣресѣуѣленије ударѣи 75 баѣина у дваѣуѣ, а девојку ѣовраѣиѣи оѣеѣ и гаѣи Ивану Комићу из Цуљковића, коју [ју] је исѣросио.¹⁶ По тадашњим обичајима, обећање девојке момку био је чврст доказ да ће брак бити закључен.¹⁷

Са друге стране, за разлику од отмице која је била кривично дело, „бежање” девојке у наручје свог будућег мужа био је легалан начин закључивања брака: **№ 185.** 28. маја. Пријавили се 2 млагенци, који именем зову се: момак Васиљ Ђермановиѣ из Мрђеновца, коме ѣрибеѣла девојка Василија, Ваљевске на[х]ије, из села Вуконе. Ми нашли за ѣраво венчаѣи се и ѣроѣи оѣравили ѣисменем нашим.¹⁸

Патријархално друштво са формираним нормама понашања на свој начин је штитило брачне односе. Брак је најчешће престајао смрћу брачног друга, док је развод брака дозвољаван у изузетним случајевима.¹⁹ Бележени су и поремећени брачни односи који су били узрок за развод брака: **№ 338.** 25. августа. Дође суду Сѣанко Тодоровиѣ с ѣеѣовом женом Аном, [с] којом није моѣао

[14] Славко Богојевиѣ, „Правосуђе у Подрињу у XIX веку”, у: *Право, ѣрава и ѣравосуђе Подриња*, ур. Златија Ђукиѣ Вељовиѣ (Шабач : Округни суд у Шапцу, 2000), 63.

[15] *Проѣокол Шабачкоѣ мајстѣраѣа*, 22.

[16] *Проѣокол Шабачкоѣ мајстѣраѣа*, 175.

[17] С. Богојевиѣ, „Правосуђе у Подрињу у XIX веку”, 63.

[18] *Проѣокол Шабачкоѣ мајстѣраѣа*, 31.

[19] С. Богојевиѣ, „Правосуђе у Подрињу у XIX веку”, 68.

[13] *Проѣокол Шабачкоѣ мајстѣраѣа*, 3-4.

живиши, и збој ње шрећи ред долази на суд, и двајуи збој ње у кули био је. Тако ми за право нађосмо да се расиану, али он да се не може жениши, а она удаваши, неіо л[и] свако о себи да живи, и деше мушко да осіаје код Сианка, који јој даде на јуиш 10 іроша.²⁰

Брак је основ породице која је основна ћелија друштва, економске и друштвене заједнице, па се као такав не може произвољно ни склопити, а ни раскинути.²¹ Петра из Свилеуве, за своје лоше понашање према мужу, добила је казну: **№ 406.** 24. октобра. Пресуђено Пејри из Свилеуве, која се шерала са мужем, и хошла се с њиме расіусіиши. Али смо ми нашли да је она крива, а он није крив; шіоіа ради осудисмо; њојзи 25 камџија, и са мужем да мора осіаши, и од данас да нема кавжиши се с мужем својим, неіо л[и] у миру да живе.²²

У једном брачном спору, насталом због претпоставке да први муж више није жив, суд је пресудио како је могао и како је схватао појмове права и правде. Притом, постојала је свест да ће пресуда изазвати поремећаје у породичним односима, те да ће довести до велике патње актера и зато издаје додатне забране:²³ **№ 93.** 2. маја. Сава Томић из села Заблаћа ошћушиша жену Марију, рождену у на[х]ји Шабачкој, селу Вранској, узрока ради овоіа како следујеш; да је удаша била за Пејра Милешића ірвовенчанім браком, и од насилсшвија шурскоіа 1793. лейа іоменуши Пејар іреселио се у Мишровицу; и Цесарија с насилсшвијем јеіо у фрајкор гала и жена у Мишровици осіала, и іоврашила се на своје оіћесшво у Србију из узрока шіоіа, шііо іоменуши Пејар 7 лей[а] и іол задржао се на војски; она іосле њеіовоі одхода іодину и іол удала се, 1808. Сіоменуши Пејар Милешић 26. айрила ослободио се, из Цесарије у оіћесшво своје срећно

іоврашио се, и у село Мешковић на свој фундуш дошао, и за ірвовенчаноі друіа оіоменуо се, и захіевао своіа друіа, Марију, наітраі од іоменушіоі Саве, и Марија, својеволно іресшала је за ірвоіа мужа у ірисусшвију Госіодара Илије Марковића совјејшника на[х]ји Шабачке. Са іоменушім Савом 4-ро деце родила, шіо јесш 2 мушке и 2 женске, које најсшарије женско јесш од 11 іодина; 2-је млаћи мушки: једно 9 іодина а друіо 6 іодина; најмлаће, које је на сиси, женско, узима іоменуша Марија себи. А іоменушо іроје заосшјаје код оца Саве. Девојку, коју је Марија одвела Сави, да води наітраі Пејру. Највећма заірећује се да ни іо кој[и] начин Марија, децу која осшјају код Саве [не] іримамљива, јербо ће іод велику кашшіиу доіасш. И ако би се од које іод кавіа заіочела се шіако ће кашшіиу шршш. Марија ни іод који начин за іол іодине да деци не иде, ако се чује, биће кашшшіована. Најсшарија девојка, која иде с маішером, носи собом 20 аршина беза и њене сшвари. А Марија носи 2 іубера, 1 іросшираћију и ірочије обуваће сшвари, од іокушсшва нишш, нишш каіод шш да има од ірвоіа до іоследњеіа исшражшш. Ако би се шрефило да би један друіоме сас речма досаћивали, који би іреузроковао, онај да има кашшшіу шршшш у Шабачком маісшрашш.²⁴ За разлику од данашње праксе, где се деца поверавају мајци, код ранијег правног схватања деца су поверавана оцу.

Извршење казне примењивало се као одмазда и за почиониоца кривичног дела, али и за чланове породице. Пример је казна прогонства и конфискације имовине жене Петра Прелића (хајдук Прело), који је познат као убица војводе Милоша Стојићевића Поцерца: **№ 136.** 13. маја. Даша књиа: обзнањено буди свим кмешовом, да имаду из целе на[х]ји исшешрашш Прелића жену из Варне и мал да јој дође сав у беілук овамо у Шабац.²⁵

Прошкокол Шабачкоі маісшрашш одсликава и потоњим покољењима пружа слику морала, тежњи и настојања да се у ратном

[20] Прошкокол Шабачкоі маісшрашш, 64.

[21] Д. Аранитовић, „Животна свакодневица према Протоколу Шабачког магистрата”, 205.

[22] Прошкокол Шабачкоі маісшрашш, 84.

[23] С. Богојевић, „Правосуђе у Подрињу у XIX веку”, 69.

[24] Прошкокол Шабачкоі маісшрашш, 14.

[25] Прошкокол Шабачкоі маісшрашш, 23.

времену, а у првим назнакама слободе након дугог турског ропства, среде и уреде држава и друштво. Веома је важно да жена као стуб породице није занемарена, нити су јој нарушена права, већ је, напротив, у датим околностима и поштована и уважавана.

Сви овде пописани чланови *Прошокола* наведени су онако како су их писари оригинално убележили. Поштован је хронолошки принцип да би се сачувала аутентичност изворног текста.

ЧЛАНОВИ ПРОТОКОЛА КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА ЖЕНЕ

Но 19. Дне 11. априла. Присуђено у Магистрату Шабачком прид кметови[ма] магистратуалним – 1-во жена Јована почившега Матије Мелентића захтевала по смрти Матијиной када се удала, да оно што је иза Матије остало мала, да она може свом другом мужу однети. Тако смо ми пронашли кметови Магистрата Шабачкога: за тај узрок, што [је] она с покојним Матијом родила дете мушко од 5 година, којему је име Мелентије, да од мала она са својим мужем, кому је име Јован Аћимовић из Орашца, прими и мал и дете до 15 година, и после петнаест година, ако оно дете одустати усте од очу[х]а свога, и на очевину своју ићи узхте у село Белобабу, тако очу[х] и мати његова како је пописато тако натраг потпуно да даду, а приплод да остане Јовану очу[ху] и матери његовој, и да се из тога одева и [х]рани докле дете не дорасте, то јест до 15 година. Баштина и виноград да је за то време детињег стрица да га само чува

и с њега узима род, до детињи[х] 15 година, и после да да детету ако у[з]живи. Такођер за баштину, то јест шљиве полу плода и рода да је стрица детињег Уроша Мелентића а пола детиња. А ако би случајно дете умрло и мати тако пописати [мал] манастиром да преда за душу свију. А шљиве и баштина стрицеви да уживају и ако би дете умрло само мал матери да застане што је с првим мужем стекла. Од мала прими жена, мати детиња, 8 оваца, 2 коња, 6 ко[мада] марве, 2 котла, и у њима 4 оке бакра, један ватраљ, седам ко[мада] свиња, један тигањ, једна мотика, једна сикира, једне вериге, кућа и вајат, и онај темељ, на ком месту нико власти нема правити ново, али кућу само оправљати може да не кисне, а ново нипошто; а најпосле када дете дорасте и доживи, онда је властан од свога домазлука и очевине. Дуг да се из пола баштине исплаћује, дуга више захтело се није: 1 грош и 20 пара.

Лука Лазаревић,
Ком[андант] Шабач[ки].

Но 30. 16. априла. Дат пасош Петру Тарани и његовој жени у Н[ахији] Руднику.

Но 36. 17. априла. Писато под Но 1. у Магистрат Румски за Петра Белогуза што је дужан 330 гроша Исаилу из Церовца и за Настасову жену.

Но 38. 17. априла. Присуђено жени Иконији покојнога Глигорије из Придворице за виноград, који је Вук Чуругџија хтео узети без питања судејскога за његов најам што се погодио да девет година служи, и да од

свашта исе, то јест од марве, узме, и сада Вук захтева, да виноград узме од детета; али пронађосмо да Вук право нема да виноград узме: јербо дете живо има, и Вук погодбу и службу обдржао није, нити је дослужио. И покојни Глигорије као милостиви човек дао је нешто, и по смрти сведоче кметови: да је 20 гроша прико рачуна њина дужан остао и да више *илаке* нема Вук ни у чему.

Но 40. 18. априла. Дат пасош Митру Јанковићу и Ђурђији жени: да иду у Београд да Ђурђија сина види.

Но 71. Дне 28. априлија. Пресудили јесмо како смо разделили сна[х]у Марију, која [је] удата била за Јеремију Шевића у Грушићу, да имаде девер Пантелија све на себе примити и сна[х]и да даде 7 грош[а] и 10 пар[а] и за брата свога вас дуг теглити, и ко томе јошт сна[х]и једну кошницу ро[ј]ић да даде.

Но 78. Дне 1. маја. Пресуђено Ђурђу Боивићу из села Предворице и Љубици из Драгојевца: да плати Ђурђа Љубици 10 гроша; до мале Госпојине термин.

Но 85. 1. маја. Пресудили јесмо Анђели[ји] Глигорија Јевтића из Салаша делибаше, за краву њену, да има[ју] платити, што су заклали, Михаило Марковић и Живан Врачарић и Павао Росић, да имаду од данас до 8-г маја 35 гроша да плате.

Но 93. 2. маја. Сава Томић из села Заблаћа отпушта жену Марију, рођену у на[х]ији Шабачкој, селу Вранској, узрока ради овога како следујет; да је удата била за Петра Милетића првовенчаним браком, и од насилствија турскога 1793. лета поменути Петар преселио се у Митровицу; и Цесарија с насилствијем јего у фрајкор дала и жена у Митровици остала, и повратила се на своје отечество у Србију из узрока тога, што поменути Петар 7 лет[а] и пол задржао се на војски; она после његовог одхода годину и пол удала се, 1808. Споменути Петар Милетић 26. априла ослободио се, из Цесарије у отечество своје срећно повратио се, и у село Метковић на свој фундуш дошао, и за првовенчаног друга опоменуо се, и захтевао свога друга, Марију, натраг од поменутог Саве, и Марија, својевољно престала је за првога мужа у присуствију Господара Илије Марковића совјетника на[х]ије Шабачке. Са поменути Савом 4-ро деце родила, то јест 2 мушке и 2 женске, које најстарије женско јест од 11 година; 2-је млађи мушки: једно 9 година а друго 6 година; најмлађе, које је на сиси, женско, узима поменута Марија себи. А поменуто троје заостаје код оца Саве. Девојку, коју је Марија одвела Сави, да води

натраг Петру. Највећма запрећује се да ни по кој[и] начин Марија, децу која остају код Саве [не] примамљива, јербо ће под велику каштигу допасти. И ако би се од које год кавга започела се тако ће каштигу трпити. Марија ни под који начин за пол године да деци не иде, ако се чује, биће каштигована. Најстарија девојка, која иде с матером, носи собом 20 аршина *беза* и њене ствари. А Марија носи 2 губер, 1 простираћију и прочије обуваће ствари, од покућства ништа, нити кадгод шта да има од првога до последњег истражити. Ако би се трефило да би један другоме сас речма досађивали, који би преузроковао, онај да има каштигу трпити у Шабачком магистрату.

Но 101. 4. маја. Дат пасош удовици Јовани из села Рибари у Београдску на[х]ију; иде у Остружницу и натраг доћи намерна.

Но 111. 6. маја. Закључено да Глигорија Јеремића жену нико не дира. Да с миром у својој кући стајати може и децу воспитавати.

Но 125. 1806 лета, 20. јула. Прејави суду Јована Алексе Јоцановића жена из села Краћани [Скраћани] за похарно [похару] од Николе Арсеновића још у оно време; данас у Магистрату на Николин тал припада 60 гроша, и данас 9. маја 1808. подмирио јест Јовани и она примила.

Но 131. 11. маја. Дошла суду жена Станица из Дубља, на Саву из Добрића, што је украо кобилу Станици. И мора Сава платити 45 гроша, до 28. маја без одговора.

Но 132. 11. маја. Дошла жена Бојана из Јаловика, Радишина ћи, на Лазу Ивковића синовца из Звезда за виноград. И суд суди, и пресуди, и Бојана плати по суду 9 гроша, а виноград остаде Лазин како је суд пронашао.

Но 134. 11. маја. Добили су каштигу што су сватови беспутно девојку одвели: Стеван Мирјанин, Димитрије Томин и Стеван Исаиловић, од Петра ковача, по 15 батина.

Но 135. 12. маја. 1808. Јован Сремчевић за дело, што је насилствовао на Петра Јолпаза

жену Милицу и хтео срамоту да учини у време ноћи, зато добива 50 батина у чаршији.

№ 136. 13. маја. Дата књига: обзнањено буди свим кметовом, да имаду из целе на[х] ије истерати Прелића жену из *Варне* и мал да јој дође сав у беглук овамо у Шабац.

№ 159. 18. маја. Дошла суду Инђија и тужила брата свога Димитрија Веселиновића из Слеччевића за земљу крчевину. Тако ми нашли да имаде Димитрије својој сестри од те крчевине дан орања дати, докле је жива да имаде с чим да се [х]рани, а после смрти своје сестре Инђије опет да наследи њен брат Димитрије Веселиновић исту земљу, после Димитрија да његови синови наследе. Старији Јован, а млађи Иван, а најмлађи Милисав.

№ 167. 22. маја. Дошла суду Милица Марка Чатомиров[ића] из *Баговинаца*, тужила *Ранђију* Исаије Вуковића жену из Новог Села. Тако Ранђија заклела се за коња да је намирена и још Милица да врати 1 котао стари од 3 оке Ранђији.

№ 182. 28. маја. Ивана Ковића жена тужила Пантелију Дрезгића из Дубља. Тако ми пресудили и добро стали за Дрезгића да има до 1-во[г] јунија 1808. к суду доћи и наплатити се.

№ 185. 28. маја. Пријавили се 2 младенци, који именем зову се: момак Васиљ Ђермановић из *Мрђеновца*, коме прибегла девојка Василија, Ваљевске на[х]ије, из села Вуконе. Ми нашли за право венчати се и проти оправили писменем нашим.

№ 202. 2. јунија. Дошла суду Јанока, жена из села Лојаница, тужила Митра и Николу Јуришића из Јаловика за 50 гроша. Тако Јанока судом примила од горе речени[х] момака 50 гроша; од данас нема ништа тражити.

№ 218. 5. јунија. Из села Бродића, Зворничке на[х]ије, дошла суду удовица Сава Василијева, која је тужила Илију из Мајура г. Луке; гонили се за кобилу и сикиру. Тако су данас судом пристали и за право нашли, да има Илија жени Сави платити јоште 14 гроша и сикиру да врати натраг жени, и 15

дана рока остављено да плати; и данас подмирио сасвим дуг свој.

№ 225. 8. јунија. Дошла суду Хановка, Михаила Бабића сна[х]а из Лојаница; тужила Радована Поповића за крмачу. Тако смо нашли за право, што је крмачу убио, да врати опет крмачу истовет[н]у.

№ 228. 9. јунија. Из села Рибара дошла суду Риста удовица и тужила Димитрија Љубичића за крмке, који вреде 44 гроша [и] 20 пара. Тако Митар дао 23 гро[ша] и 15 пара. Јошт остаје Митар гроша 21 и 5 пара давати Ристи, и тако обећава до 14-г јунија да јој дâ јечма за оне паре, пошто му цена буде новоме.

№ 232. 10. јунија. Шапчанин Јован Ђонлић дошао суду и тужио своју Марију, покојнога Симе Лозничанина газдарицу, за подељену трговину ортачку вересију. Тако још пређе било суђено, како једна тако друга страна да има вересију скупљену делити. Тако како год облигација гласи Марије удовице јошт од 1805. септембра 23-г. Тако уведено данас втори крат. Сума гласи удовици 2519 гроша и 20 пара.

№ 236. 11. јунија. Из Сува Села дошла суду Марија Јанкова и тужила је све село што јој се крава украде. Тако све се заклеше, и најпосле и кметови узеше на душу. Советовали све село да имаду за њену краву старост имати и траг гледати куда је крава.

№ 243. 17. јунија. Дошла је суду Јованка Маринковића из Драгојевца и тужила Гају трговца сас митровачке скеле, што јој марву шћерао још у бежанију од Турака. Данас пресудили да Гаја Јованки мора 1 вочића, 1 краву са телетом купити и јој у руке дати до Петрова дна.

№ 254. 22. јунија. Из Петловаче Ивана Милутина Алексића жена тужила јесте туфегџије слугу Матеју, Мићина сина из Прњавора, за 6 гроша. Тако Јефта платио за слугу и да има одслужити Матеја газди своме.

№ 302. 18. јулија. Мијаило Пандур тужи Радована Јовановића жену Марију, шабач[ког] житеља, што га је ударила кад су му кметови

заповедили, и досудисмо: да има добити 25 камџија. Тако плати шрофа 12 гроша.

Но 324. 7. августа. Маринко Божић из Кујавице тужи своју сна[x]у Стану (што је била за Петром) за земље и виноград, али је раздељен био Маринко за живота Петрова, и нема ништа у тој земљи тражити, него л[и] Стана да подели са њезиним синовцем Пуром, који с њоме седео јест у кући нераздељен. Тако Стана да узме виноград што га је до данас радила, а Пура други, а Стана да покоси ливаду сву што је оградила, а на пролеће нек огради или Пури прода проше.

Но 327. 11. августа. Станица Петра Костантиновића, жена из Добрића Долњег, тужи Митра Исаиловог са Мајура за кошуљу да је познала код њега, и досудисмо: да кошуљу жени даде, а он нека тражи од кога је купио.

Но 328. 11. августа. Марија Крсмана вдова тужи Јована Јовановића из Шапца за дуг 200 гроша, који [је] дала његовој жени у зајам, кад је у [x]апсу био код Турака у Јањи, и искупили га, и жена његова дала хаљину у залогу, и ми му сада пресудисмо: хаљине што су у залози да се продаду, и жена да се намири.

Но 338. 25. августа. Дође суду Станко Тодоровић с његовом женом Аном, [с] којом није могао живити, и због ње трећи ред долази на суд, и двапут због ње у кули био је. Тако ми за право нађосмо да се растану, али он да се не може женити, а она удавати, него л[и] свако о себи да живи, и дете мушко да остаје код Станка, који јој даде на пут 10 гроша.

Но 339. 25. августа. Судисмо Павлу Ешке-рићу и В. Марковој кћери из Брдарице, коју Паво као тетак њезин облежао јест; и први крат ухваћени кад су лагали на девојкиног оца Марка и попа Јанка да су отели од њи[x] 500 дуката, ту су обадвоје каштиговани били по 200 батина. Преко тога нису се хотели смирити, него л[и] Павао је отишао о Илину, и одвео је на по пута Ваљева, ту су опет врат ломили, а трећи пут најмио је таљиге Паво из Шапца и отишао по њу у Брдарицу, и одвео

је ноћу од оца и матере, и хтео је с њоме у Цесарију пребећи, али таки отац њезин осети и јави нам. Тога ради осудисмо, девојка да иде кући, и нико да јој зле речи за то не говори, а Павла да пошаљемо у Београд на робију.

Но 343. 26. августа. Свидетелство. Ми долу подписати тога ради дајемо именутој жени Јелени Радосављевој, зашто се удала за Радосава, када је вдова остала од покојног Јефте, и Радосав дошао на земљу Јефтину у село Заблаће, и ту сваку службу са сељаци(ма) чини вилајету. Тога ради од данас да нема у њега и у његову жену нико задевати, нити земљу нити баштину тражити. Бољега ради уверења потврђујемо нашим мурем.

Но 344. 26. августа. Станија, жена Јована, тужила Пантелију Николића из Вукошића за њезину очевину покојног Игњата, који Пантели[ји]н стриц био јест, и његов отац још после живи, и он кад је умрео, Станија тражила своју очевину од Пантелије код кметова у Вукошићу, и кметови дадоше јој у казану да има испек док траје, од воденице један ред, један суд од 4 товара. И сада нађосмо да јој даде Пантелија још једну тенџеру, једну мотику винограда, које јој дао отац, још трећи тал баштине 6 орана земље, те да јој кметови потпуне кад дођу кући, једну кацу.

Но 352. 31. августа. Пресудисмо жени Сави Пантелијиној из Букора и Мићи Јефтићу, деверу њезином. Терали се за деобу. Тако ми нађосмо за право, да марву на полак разделе пред кметови[ма], башту на три тала, а она пола прима винограда, Мићи земља остаје, ми Мићи и Гаји усев ове године почелаума.

Но 354. 1. септембра. Јован Јаковљевић из Пејиновића тужи стрину своју за баштину. Ми му за право нађосмо: да треће исе даде од свега а марву су пређе разгодили, а од данас да нема ни једно од другога ништа тражити.

Но 376. 18. септембра. Патролац из Затрке каштигован био јест са 10 батина, што није мирно ишао патролом, него пред неке удовице кућу врата с чаповом препречио.

№ 385. 21. септембра. Марија Крсмановица, Шапчанка, тужи Јована Јовановића, кад је био у Зворнику под (х)апсом, и она његовој жени узајмила јест 200 гроша, да га испусти из [х]апса. И Јован верова њојзи да је узајмила, и данас да јој није другојачије могао исплатити. Досудисмо: да се продају његове ствари, које [је] она у залоги имала:

- 1 Антерија нова, јоли-кумаш.
- 1 Џубе чојано женско.
- 1 Џубе мушко постављено лисицом.
- 1 Тепелук сребрн.
- 1 Пар алалек[а].
- 43 Аршина беза.
- 1 Кошуља.

№ 394. 26. септембра. Пресуђено Тодору Терзићу из Метковића, да му [је] слободно се венчати са Смиљаном Мардарије [?] пасторком. Али она сада неће да се с њиме венча под ники начин, а пређе да му се обећала. Тако сада пресудисмо сваком 35 батина, девојци што се обећала да ће за њега поћи, а сада натраг удара, а њему што је њу без питања одвео у туђу на[х]ију.

№ 396. 28. септембра. Соса усопшаго Мијаила Стојановића из Зворника тужи Јована Томића Шапчанина за 120 гроша, који дужан бијаше по облигацији. Али је Јовану и Ненаду Тркићу исплатио 84 гроша, како они кажу, да је њезин син за [х]рану дужан остао. Тако одбисмо и наплатисмо 36 гр[оша], кој[е] исплатио јест и сиси преасмо.

№ 398. 13. октобра. Пресуђено Анђелији Филиповој из Војча и Андрији Филиповићу, коју Анђелију на суд терао јест за дедовину. Али су пређе кметови судили, да Анђелијина своја очевина, а дедовина Андријина јест. Она добије пол[а] винограда, пол[а] баште, пол[а] казана, и да за душу даде. Тако и данас ми не кваримо, него како што је пресуђено тако и остаје.

№ 406. 24. октобра. Пресуђено Петри из Свилеуве, која се терала са мужем, и хотела се с њиме распустити. Али смо ми нашли

да је она крива, а он није крив; тога ради осудисмо; њојзи 25 камџија, и са мужем да мора остати, и од данас да нема кавжити се с мужем својим, него л[и] у миру да живе.

№ 417. 23. новембра. Пресуђено покојнога Гаје жени са скеле митровачке, што је дућан држао, па трговцима дужан био, и другојачије нису могли наплатити, него тога ради по ивентаријуму од 18. новембра 1808. свршеном предали смо еспапа њезинога 595 гр[оша] [и] 4 паре Јанку Васићу и Митру Николићу, житељом шабачким, и да они њезиним кредитором исплату, то јест Нићи Костићу 14 гр[оша] [и] 8 пара, Јанку Васићу 36 гр[оша], Митру Николићу 25 гр[оша] [и] 20 пара, Лази Костићу 193 гр[оша], Миливоју 72 гр[оша] [и] 10 пара, Настасу 8 гр[оша], Митру Кучи 4 гр[оша], Каралази 100 гр[оша], Скелеци[ји] 10 гр[оша], Румби 70 гр[оша], Павлу Лозници 7 гр[оша] [и] 24 паре. Сума свега дуга 540 гр[оша] [и] 22 паре. На које доплатише Гаје вдови Павлији 57 гр[оша] [и] 22 паре. И термин остависмо до Ђурђева дана да исплате свим кредитором.

№ 425. 14. децембра. Пресуђено вдови Јовани покојнога Мијаила [Ружичића] Оберкнеза из Метковића Поцерског, што је остала после његове смрти дужна код Симе Каонца, Шапчанина, 66 гр[оша] [и] 20 пара. И данас пресуђено јест: да иста вдова усопшаго Мијаила Оберкнеза има са сином својим Павлом исплатити горњи[х] 66 гр[оша] [и] 20 пара до чисте недеље 1809. без сваког одговора, у чему било.

№ 444. 22. децембра. Дође суду Станко Васић, житељ шабачки. Тужи жену именом Стану покојнога Глише Раданића, што је код њега седела 5 месеци. Вели да је с њоме погодио 6 гроша на месец, а она вели да је није погодио тако. Пресудисмо: да она има платити по 4 гроша на месец, које чини 20 гроша. Дала му је 10 гр[оша]. Још да даде 10 гр[оша]. Више да се немаду терати.

№ 454. 15. јануара. Пресуђено Аници, супруги усопшаго Митра Станкића, прекодринца, коју тужи Станиша Матић,

прекодринац, сада житељ шабачки, за 400 гроша, који усопши Митар дужан остао јест Станиши за кадифу. Тако данас пресуђено јест Аници да исплати Станиши, но да нема новаца. Тако преценисмо 1 токе, 1 цубе, 1 антерију за 250 гр[оша] који Станиши дадо смо, а рест 150 гроша да гледају када Шарих дође да наплату од њега, зашто је покојни Митар њему дао кадифу.

Но 469. 22. јануара. Пресуђено Марији Андријиној жени, из Орашца, коју тужи Митар Благојевић из Орашца за јечам, што му је дужна. Тако данас пресудисмо и наплатисмо 3 гроша од Марије Андрији[не].

Но 472. Даје се од С[лавног] М[агистрата] Ш[абачког] именутом Ранку Чолићу из Трбушца, да га слободно без сваке сумње, сваки свештеник венчати може са девојком Маријом, ћерком Мијаила, која својевољно за њега полази, и пред С[лавним] М[агистратом] Ш[абачким] сама усмено казала јест, да без сваке силе и зла, добровољно за њега полази. Тога ради потврђујемо муром.

25. јануара, 1809.
у Шапцу

Но 477. [26 јануара]. Заповест издата по наредби Високославног Правитељствујучшег Совјета Народња, да од данас свака жена има дукате с врата скинути, а друге да није нипошто мет[н]ула, зашто ако се код које на врату нађу, [х]оће се с врата скинути и у беглук узети. И ако би баш који вољу имао да дукате жени на врат метне, тај сваки да има онолико у касу положити.

Друго, који су остали за тапије дужни, преправни нека буду с парама, зашто ћеду који дан доћи који ћеду наре купити.

26. јануара, 1809.
у Шапцу.

Но 484. 1. фебруара. Пресуђено Ивану Ковићу, житељу шабачкому, кога тужи Павлија усопшаго Гаје, која њега тужи за дуг, који дужан остао јест на скели митровачкој. Тако пресудисмо: да плати Иван 20 гр[оша]

Павлији без сваког одговора, зашто је дужан 37 гр[оша], и они[х] 17 одбисмо.

Но 502. 20. фебруара. Пресуђено Кумрији, вдови усопшага Стевана Милутиновића, коју тужи Рако Обрадовић, Шапчанин, за 11 гроша: да иста Кумрија, вдова, исплати Раки 11 гроша.

Но 507. 22. фебруара. Пресуђено Миловану Мијаиловићу из Слеччевића, кога тужи Цвеја Симић са мајура г. Луке Лазаревића, к[оманданта] н[ахије] ш[абачке], што је припросио девојку Анђелију Андрије из Мујезинова салаша. Ми данас пресудисмо и за право нађосмо: да Милован од девојке и дар натраг прими, а девојка да буде Цвејина. Од данас и један на другога да немају мрзити, него да у љубави живу.

Но 508. 24. фебруара. Пресуђено Грујици Гавриловићу, Грујици Николићу из села Бокора [Букора], што су жену, именом Данојлу, из Бокора из пушке убили. Зато нађосмо данас за право, њим[а] каштигу 35 батина, будући да они нису убили него л[и] Тадија, и тај овде није био, него л[и] док се уфати хоће му се судити. А друго, иста жена одавно је смрт заслужила, будући је толико реди Турке на збегове хотела навести, друго и човек нећеде прије [= да терети] убице, и кметови села дошли јесу, и осведочавају, да нико неће парнице чинити, веле да је свако зло код ње било.

Но 530. 17. марта. Дошао суду Вук Бердовић из Кожуара, Ваљевске на[х]ије, који се оженио 1-вог јануара 1809. из села Крнуле, и узео сестру Луке Лекића, у тој женидби млада Крунија трефила се од Радојице Марковића, комшије, трудна, за које Вук после свог венчања осетио, и отерао жену своју Крунију браћама. Тако ми данас судом саставили смо, и примио своју жену, а кривац Радојица да му да 1 вола, 1 краву, 4 свиња за каштигу, и брат девојачкин Луко да врати сав трошак које момак потрошио и у кућу девојачку подавао, и Радојица 50 батина шрофован.

Но 534. 22. марта. Дошли суду Милован Михајловић из Слеччевића, који је просио

кћер Андреје из Братића, именован Анђелију, после је дара [цура] учинила пишманлук, и некте за Милована поћи, већ пошла за Цветина Симе Пучаревића из Мајура господарева [Луке Лазаревића]. И ми пресудисмо: да девојачки отац мора Миловану пола трошка вратити, и пред нами ова 2 младенца јесу се помирила и пољубили; остала Анђелија девојка Цветкова.

№ 559. 24. априла. Дође к суду Митар Јевтић, који је одвео девојку именован Станију, без знања њезиног оца Баје Станковића из Миокуса; са њим су дошли кметови Марко Враштановић и Белио Николић, такођер из Миокуса. Тако ми испитасмо вишеименоване кметове и девојке, да није какво насилство или том подобно с девојком учињено. Но они се под[х]ватају да тога ништа није. Тако ми пресудисмо: да се они т[о] је[ст] Митар са Станијом венчати може, и положи Митар уречени[х] 12 гроша овде пред нама да се у девојачку кућу положи.

№ 564. 4. маја. Дође к суду Марија, супруга Теше Гавриловића, житеља шабачког, и тужи Влајка Мијаиловића, житеља шабачког, за 110 гроша, што му је позајмила. Тако пресудисмо: да Влајко у својој кући даде 2 собе под кирију, и кирију Марија да узима од Ђурђевадна, докле горња сума новаца не измири се Марији.

№ 571. 21. маја. Дође к суду Јован Николић, житељ шабачки, и тужи Косану усопшаго Тодора Ковача из Брасина, Зворничке на[х] ије, за њеки ђердан, што је Јовану Ковачу у наручје дао, кад се женио, и Ковач умро а ђердана није вратио нити платио. Зато ми пресудисмо: да мора Косана, супруга Тодорова, исти онај ђердан Јовану повратити. Које је и совршено овде пред нама.

№ 573. 26. маја. Дође к суду Љубица, супруга Николе Пантелића, из Јеленче, Шабачке на[х]ије, и тужи Стевана Грбића, што је њу тукао кад је преко његове баште прелазила. Но будући да је вишеименована Љубица Стевана сваким злим речима ружила,

тако пресудисмо: да Стеван прими 15 батина, а Љубица 6 батина. Ако би опет завадили се, и једно другом какове хрђаве речи говорили, више ће примити. Пут пак на воду остављамо, да иду на воду куда су и до сад ишли, а Никола Пантелић да начини прелазе.

№ 587. 4. јулија. Дође к суду Арсен Ракић из Новог Села, Шабачке на[х]ије, и прејави да је једна девојка, по имену Марија, шћи Јакше почившаго и сестра Михаила Јакшића из Слепчевића, сама за њега дошла. Тако ми по остром испитиванију кметова Вука Маринковића из села Слепчевића, Шабачке на[х]ије, и Живка Ракића из Новог Села, да какова сила учињена није, такођер и по испитиванију вишеименоване девојке Марије, и ничто таково не обретше, допустисмо да се могу венчати.

№ 610. 26. новембра. Дође к суду г. Иван Кнежевић, кнез прекодрински, и Максим Симатовић, и прејавише се за неки ред воденични, што је Марија, вдова из Попова, по смрти синова њезини[х], горе именованом Максиму предала пред поредовницима. Но на прошеније њеки[х] њезини[х] сродни[ка] хотела је одузети. Поредовници пак не примају рођаке њезине. И тако ми пресудисмо: да Максим опет држи ред воденички, како што је и држао, а сродни[ци] Марије вдове да се не мешају у воденицу.

№ 619. 31. јануара. Дође к суду Ђура Петровић, Лозничанин, житељ шабачки, и прејави Јована Симића, [врача] из Ваљева, што је девојку Калену овди испросио, и одгађајући од Митровадне до Петровадне годину дана задржао, и није хтео водити. Зато [што се] он изговарао да је проп[а]о, и не има трошка ко тому потребити, а не како што су сказали, да је другу испросио девојку: зато му ми остависмо ваду сада до Ђурђевадна. Ако ли би он преварио, то да му се имаду одузети оне хаљине, које [је] дао правити, и девојци за њену дангубу дати.

№ 633. 7. марта. Дошла к суду Ђука, супруга Јована Братића, и донела једну малу

пушку, коју је Арсен Петровић за дуг у залог дао. И тако будући, да Арсен није мог(а)о свој дуг 10 гроша платити, продадосмо пушку за 10 гроша.

Но 645. 18. марта. Дошла суду Стана почившега Петра Црногорчевића, из Амајма супруга, и прејавила свога братучеда Николу Станаревића, за њено пол[а] казана, што је њојзи од оца Трифка Станар[евића] изостало, и овај Никола хтео је преотети. Но ми, како је и турску суд судио, пресудисмо: да они овај казан на поле држе.

Но 665. 6. маја. Дошла к суду Ружица, почившаго Миливоја Лукића из Крнула супруга, и прејавила свога синовца Филипа Алексића, такођер из Крнула, да је њојзи сву сермију преграбио, коју је њен почивши муж Миливој њојзи и њезиним синовом Урошу и Ђурђу, које је она из првог свог дома довела, оставио, које по својој чистој совести, и нашем точном испитанију, показа Гаја Глигорић из Крнула. Тако ми пресудисмо: да Филип Алексић, којего јеште отац оделит био је, поврати све што је год одузео од Ружице, и њезини[х] синова, како ти прво: 100 ока вина, 150 ока ракије, 9 комади свиња, 5 оваца, 10 гр[оша], и то још преко свега да даде што је волове прод[а]о, једног коња даде Ружици што је прод[а]о њезина, и из куће њене да се пресели Филип у своју кућу. И ливаду што је прод[а]о Филип да поврати, од 350 ока жита да да Филип Ружици, за сада, 60 ока за кусур до новог [жита] да Ружица пречека.

Но 669. 12. маја. Дошле к суду две сестре, Стана из Слепчевића, супруга Маринкова, и Кумрија, супруга Мијаила Тешића из Липолиста, обадве шћери Боје почившаго из Липолиста, и прејавиле свога својака Марка Савића из Богосавца, што је њи[х]ов отац Бојо старости ради преселио се к својему трећему зету Марку Савићу, и код њега и престадио се, и све што је им[а]о код вишеименоватог свог зета оставио т[о] је[ст] 3 матори[х] говеда, и 3 свиња, и један котлић од 10 ока, и 30 гроша готови[х] новаца. Но мало потом представила

се и шћи почившаго Боје, Јела, супруга Марка Савића. Тако [је] Марко Савић, које за опело старца свога Боје, тако и за Јелино, супруге своје, потрошио 116 гроша. Но две заоставше кћери, Стана и Кумрија, тражиле очевину свога оца Боје не гледајући на трошак што је Марко Савић на погребеније тела потрошио. Тако ми пресудисмо: да Марко да они[х] двоје свиња својим свастима, и више ништа оне да не имаду тражити од Марка.

Но 677. 3. јунија. Дошла к суду Бојана из Радовашнице манастира и прејавила Николу Лукића из Звезда за дуг 143 гроша, што је ост[а]о дужан од купљени[х] 4 вола пре 7 година. Тако ми пресудисмо: да Никола без никаквога изговора од данас до Светога Петра т[екућег] л[ета] платити мора. Ако ли до реченог времена не плати, да му се прода од мала, што они[х] новаца засећи може, и да се Бојани исплати.

Но 678. [?] јунија. Дош[а]о к суду Сима Слепчевић из Прова и прејавио свога старца Петра Нинковића, такожде из Прова, с ким је заједно у једној кући седио, да му је попречивао да га убије, и друго којешта на њега говорио, и своју шћер а Симину жену на њега напустио, те га је срамотила. Тако ми призвасмо Петра Николића, Симина старца, и жену Симину, и у присуствију њи[х]ови[х] сеоски[х] кметова Беље Узуновића и Лазара Николића испитасмо и нађосмо: да и код једне и код друге стране много фалишно било јест. Но Симо опет овди пред нами подмири се са својим старцем Петром и обешћа се да ће га као свог оца слушати и радити. Старац пак обешћа се да ће од оваке претње престати, својој баби зафт дати, и своју шћер, а Симину жену, код свог човека што скривила буде, не бранити. Тако закључено, који би ово своје обешћање преступио, да мора најоштрије каштигован бити.

Но 695. 26. августа. Отпуштају се у присуствију г. Луке Лазаревића, команданта шабачког, апсеници Живко Стевановић и Ђурица Перић, из Шеварица, који су чрез

9 недеља у [х]апсу лежали, што су девојку отимали. Тако ми пресудисмо: да Живко Стевановић, као жењен, и Ђурица девер, да прими сваки по 50 батина. И закеше се да ће у напредак, своје старије добро слушати, и ни у какво зло дело ступити. Ако ли би пак најмање што скривили, зарекоше се, да ће се суду предати на смрт.

№ 700. 29. августа. Дошла к суду Живана, кћи почившаго Марка Милутиновића из Десића, и прејавила свога стрица Луку Милутиновића, такожде из Десића, да јој је одузео очевину, премда је исти Марко од брата свога Луке 12 година оделит био. Тако ми пресудисмо: да Лука очевину Живани Марковој шћери, без никакова изговора које поврати, које исплати, како ти, прво: од овде продати[х] свиња 37 гроша, шесторо матори[х] свиња, 1^{1/2} говече маторо, да једне мале пушке 5 гроша, од једне куће 10 гроша, од једне мотике винограда да ће исплатити 20 гроша, од шљива 30 гроша, од њеки[х] 40 гроша, што је мађија дечина однела 20 гр[ша] које свега чини у готову, кромје стоке, 122 гроша. То без никаква изговора, које у готовом новцу да исплати, које у марви да изда.

№ 701. 11. септембра. По тестаменту почившаго Томе Тркића, наплати се Јаков Тркић са Јованом, супругом почившаго Томе, и плати 400 гроша, и више ни она ни деца Томина од Јакова тражити не имаду, које она и сопственим особитим писмом Јакову датом засведочава се долупотписатим сведетељима.

№ 704. 13. јануара. Дош[а]о к суду Живан Станојев из Свилеуве, и тужи г. Теодосију Стојановића из села Скупљена, да му је са жене прошастого лета, када је о Петровудне к манастиру Каонском дете болесно носила, скинуо подбрадник који се састојао из 35 гроша. Тако данашњим даном плати Теодосија Живану у суду 35 гроша, и подмирише се, а Теодосије остаје у [х]апсу до даљег извиденија.

№ 707. 19. јануара. Дош[а]о к суду Мојсило Којић из Риђака и прејавио своју снаху

Љубицу, почившаго Гаврила Којића супругу, да му да полу његова трећег брата Васе Којића, који је био 9 година оделит од Мојсила и без деце умро. Тако ми за право нађосмо: да се почившем Васи све од његова мала што се по закону заоведа изда, и потом Мојсило и снаха Љубица заоставши мал по пола да поделе. Но будући да је снаха Љубица до сада 2 даће издала, тако ми за право нађосмо: да Мојсило Љубици једно онајбоље крме даде, и 20 ока вина у име трошка за две даће што је Љубица потрошила, и у трећу даћу још једног овна да да, Љубица даде нож свом деверу Мојсилу, и један пиштољ оста њојзи, и руво остаје Љубици. Њи[х] обоје согласно дадоше 2 телца сестри Василији.

№ 716. 15. фебруара. Дош[а]о к суду Павле Чаркацић из Прњавора и тужи се да му је украђена женска каница и подбрадњак и на њима 59 гроша [и] 18 пара. И он жали на Анђелију, шћер Јевте Терзије из Прњавора. Тако ми смо призвали кметове и сељаке, и како смо набоље знали испитивали. Но они сви један за другога појемчише се, развје за шћер Јевте Терзије Ангелију. Но отац Ангелијин Јевто за своју шћер закле се формално.

№ 717. 15. фебруара. Пресуђено Кузману Марковићу из Богосавца, што је отео испрошену девојку Јовану, шћер Теодора Бојиновића, и зато ми за право нађосмо, за оваково преступленије ударити 75 батина у двапут, а девојку повратити опет и дати Ивану Комићу из Цуљковића, који [ју] је испросио.

№ 722. 24. фебруара. Дошла к суду Марија, вдова, почившага Симе Ирижанина супруга, и прејавила Марка Радовановића скелецију, за башчу ортачку коју су имали. Тако ми пресудисмо: да гореименовата Марија, Марко и Мина ову ортачку башчу на три исета једнако поделе и више да се не терају, и кад би башчу заграђивали било, једнако на три исета да ограђују.

№ 728. 25. фебруара. Матеја Савић из Шеварица отпушта Лазара Кесеровића из

[x]апса, што га је у[x]апсила Јеца удовица почившаго Патуне за дуг 110 гроша, и Матија Савић полаже за сада 40 гроша и 30 пара, рест пак обећава се до 8 дана донети; ако не би донео, он ће пасти у [x]апс.

Но 729. 25. фебруара. Помири се Станија, почившаго Дамјана Николића из Бобовика супруга, са својим пасторком Глигоријом Дамјановићем из Бобовика, на овај начин: да Глигорије укаже својој маћији, како што му је отац његов Дамјан на свој[ој] смрти аманет оставио, једну краву, једну крмачу, једну кошницу, и да јој дâ 40 гроша готови[x] новаца, које [је] Глигорије све совршио. И тако ми за право налазисмо, да Станија, Глигоријина, никаде од Глигорије не померава се, а Глигорије ову своју маћију добро да пази, и никаквим злом на њу не наседа, и ако би по реду умрети било, да Глигорије маћију своју са[x]рани, како што наша црква доноси.

Но 730. 27. фебруара. Дошла к суду Теофана, шћи почившаго Петра Мијатовића из Дворова села, из преко Дрине, и прејавила се са Станком, бившом снахом почившаго Петра, с кога сином Вуком родила је сина Ивана, и терају се за воденицу што је по смрти Петра, Теофанина оца, и Станина свеakra остала на Дрини. Но будући да је Иваново исе код стрица Моје у Бељини остало, а отац случајно к свој[ој] шћери у госте дош[а]о, и приликом, кад су наши преко Дрине прелазили, овамо претерат, и код своје шћери Теофане умро, која је на њега, докле је боловао, 69 дана трошила, тако ми за право нађосмо: воденицу на четири тала поделити, и Теофани шћери једно исе за њен потрошак, опело и прочаја дати, и друго опет што јој очевине припада. Два пак заоставша исета дати Станином сину Ивану. И из ова два исета Иван да исплати Крсманији, својој стрини, 40 гроша, или са собом, ако Крсманија устражи, у исе да пусти.

Но 734. 3. марта. Дошла к суду Сингелија, почившаго Петра Белог супруга, и прејавила Јању, Јована Чамбасевића супруга, да јој је преотела башчу. Тако ми пресудисмо: да Јања

за ову годину посеје 3 леје лука и сабере, а убудушће да се у Сингелину башчу не меша, јербо ће бити њезина.

Но 750. 10. марта. Дошао к суду Гаврило Трифуновић из Пејиновића и прејавио Ружицу, почившаго Ивана Ивановића из Белотића супругу, што му је препродала виноград, који је, истина, био од дуга узет, но при том погођено, да до 5 године не продаје, а Гаврило да се стара да исплати дуг. Тако ми за право нађосмо: да Ружица мора виноград повратити и дати Гаврилу Трифуновићу, будући да је овај свој дуг потпунио, а Ружица оно заоставши[x] 23 гроша. Ружица да има тражити од Грујице, сина почившаго Мијаила Трифуновића.

Но 770. 22. марта. Дошла к суду Миљана, почившаго Гаврила Узуновића супруга, и пријавила Теодора Узуновића, свог девера из Прова, што није хтео подправо учинити свом синовцу. Тако ми пресудисмо, да вишеименовати Теодор мора сву своју сермију са својим синовцем половити, и тако да дâ 5 коња, пола воћа и старог и младог, кромје што је Теодор сам садио, 45 гроша од продатог коња, нож велики, по пола халат и 12 гроша и 30 пара готови[x] новаца. И они се подмирише.

Но 772. 8. априла. Дошла к суду Станица, шћи почившаго Трифуна Топаловића из Метковића, и прејавила своју снаху Сибинку, супругу почившаго Милована Топаловића, којег је Трифун вместо сина узео за очевину. Но будући да су кметови сеоски за право нашли шћери Станици Трифуновој дати од говеда 5, од свиња 11, од оваца једну, козе две, две кошнице, један виноград, трећи тал од башче, а исе Сибинкино остаје њезиним трима синовима: Вуку, Марку и Ивану.

Но 819. 15. јунија. Подмири се Јерина, супруга Радована Миливојевића из Врбића, Зворничке нахије, са Савом Михаиловићем из Градојевића, и Сава плати сада 66 гроша, и 25 гроша платио лекару. 106 гроша пак још да има без никаква изговора платити о светом

Илији. Ако ли би ова жена преко остављеног термина овамо у суд Саву тужити дошла, да има Сава сав њезин трошак платити.

Но 835. 8. јулија. Дошле к суду две сестре: Ружица и Марија, шћери почившаго Николе Томића из села Бошњака, и прејавиле да су раде своју очевину, т[о] је[ст] баштину и виноград продати. Но будући да је почивши Никола Томић вместо сина био узео Глигорију из Козарице, и премда је Глигорије [узет] на трећи тал баштине и винограда, и земља сва да је његова, то пресудисмо: да ове две вишеименовате сестре своје исе баштине и винограда продати могу. Трећи пак тал баштине и винограда да остане Петру, Глигоријину сину, и сва остала земља, кромје онога парчета земље Павит прозваног, које је почивши Никола Васиљу на смрти поконио. Тако ове две сестре продадоше своја два исета баштине Самуилу Бајићу из Бошњака за 300 гроша, и виноград Павлу Дмитривићу из Тавнића за 140 гр[оша]. Но будући да је исти Самоило брат овом детету, тако ми пресудисмо: детиње исе, баштине, винограда, и сва земља њему, да он до возраста детињег држи, и дете са хаљинама и другим потребним обдржава, потом све детету преда у руке.

Но 870. 23. новембра. Дошла к суду Анђелија, почившег Вилотије из Беле Реке супруга, и прејавила Стефана Љубинковића из Банова Поља, за казан ортачки, да јој није хтео давати испек на њезино треће исе казана за две године. Тако ми пресудисмо: да Стефан потпуни још 100 ока ракије Анђелији и опет

да држе ортачки казан, како што су и до сада, а Анђелија да прими на свој трећи тал испек.

Но 872. 26. новембра. Дошла к суду Отоманија, почившег Илије Крстића из Крнића супруга, и тужи свог девера Пантелију Крстића, такођер из Крнића, који, премда је 9 година од свог брата Илије одељен био, по смрти свог брата Илије преотео је сву сермију његова сина Петра двогодишњега, не питајући ни села, ни кметова своји[x], ни суда. Тако ми данас пресудисмо: да исти Пантелија мора повратити Петру, сину Илијину, све што је његова оца било. И тако мора дати од једног јунета два тала 10 гроша, 3 говеда, а вола што је прод[а]о 27 гр[оша], једну кожу од краве или 10 гроша, 3 свиња од века старог, 10 гроша, 500 ока вина новог и 141 ока ракије или 35 гроша. При том башту, виноград и њиве како су најпре поделили били.

Извори:

Пројокол и рејисџар Шабачкој мајисџрајџа, пр. Радомир Ј. Поповић. Београд: Историјски институт, 2010.

Пројокол Шабачкој мајисџрајџа. Београд: Српско учено друштво, 1868.

Литература:

Аранитовић Добрило. „Животна свакодневица према Протоколу Шабачког магистрата”, у: *Први српски усџанаку књијама 1804-1813*, ур. Драган Бараћ. Београд: Народна библиотека Србије, 2004.

Богојевић Славко. „Правосуђе у Подрињу у XIX веку”, у: *Право, џравда и џравосуђе Подриња*, ур. Златија Ђукић Вељовић. Шабац: Окружни суду Шапцу, 2000.

WOMEN IN THE PROTOCOL OF THE ŠABAC MAGISTRATE (1808-1812)

Protocols are a type of official minutes and consist of decisions and rulings of institutions, as well as of receipts of received and sent letters. They were created in the image of the Habsburg administration, because, in the revolutionary Serbia, Serbs from Austria were scribes, secretaries and teachers. The Šabac Magistrate, which served as the city and nahia court for Šabac and the Šabac nahia, was formed at the end of 1807 and was divided into court and police office. Its jurisdiction included the Šabac nahia with the following principalities: Mačva, Pocerina, Tamnava and Posavina. The magistrate resolved civil lawsuits, criminal disputes and misdemeanours, determined the boundaries between villages, issued passports and persecuted hajduks. It also took care of collecting taxes and supplying the army with food. In Šabac, it controlled bakeries, taverns, butchers and scales and took care of the prices of agricultural products and of maintaining the town clean. The magistrate was also in charge of litigants outside the nahia of Šabac, in case the damage occurred on its territory.

As in other courts in Serbia, in the Šabac magistrate the proceedings were conducted according to customary law. Verbal proceedings were generally used during

the trial. The evidence in court was: confession, sworn statement, warranty, witnesses, written documents, confession and throwing dice. A specific means of evidence was the denouncement for criminal acts of cattle theft or in property disputes. The prescribed penalties for misdemeanours were: corporal punishment, fine, imprisonment, persecution and flogging.

The protocol reflects events from everyday life, from economic, customary and religious practice and ways of understanding things. An individual is sanctioned in case he or she does not obey the rules. Accepting the norms of customary law, the authority of the family, property, moral and religious norms, is something that goes without saying.

The protocol of the Šabac magistrate is a valuable reading which allows us to obtain a complete picture of life from the time of the First Serbian Uprising. It was kept from 1 April 1808 to February 1812. *The protocol* expresses the context of everyday life, economic, customary and religious practices and perception. There are 90 articles that talk about women and attitude towards them, which have an important place in the *Protocol*.

**DobriLO ARANITOVIC
Nebojsa CVEJIC**

LES FEMMES DANS LE PROTOCOLE DU MAGISTÈRE DE SABAC (1808-1812)

Les protocoles sont des genres de verbalisations officielles et sont formés de décisions et de solutions des institutions, tout comme des lettres réceptionnées et envoyées. Ils proviennent comme modèle de l'administration de Habsbourg, car dans la Serbie insurrectionnelle, les Serbes d'Autriche furent écrivains, secrétaires et maîtres. Le magistère de l'Autriche, comme Tribunal urbain et régional pour Sabac et sa région, fut formé fin de l'année 1807 et fut divisé en Tribunal et Police. Sa compétence comprenait la région de Sabac avec les principautés: Macva, Pocerina, Tamnava et Posavina. Le magistère résolvait les procès citadins, les différends contentieux criminels et les délits, détermina les démarcations entre les villages, délivra les passeports et poursuivit les haïdouks. De même, il faisait attention à la collecte des impôts et à l'approvisionnement de l'armée avec de la nourriture. À Sabac, il effectua le contrôle des boulangeries, des auberges, des boucheries, des balances, il faisait attention aux prix des produits agricoles et à l'entretien de la propreté en ville. Le Magistère fut également compétent autant pour les plaideurs hors de la région de Sabac, si les dégâts se déroulèrent sur ce même territoire, celui de la région de Sabac.

Tout comme dans divers tribunaux en Serbie, de même dans le Magistère de Sabac, il fut jugé suivant la justice habituelle. Lors du procès en général, la procédure

orale fut appliquée. Les preuves lors du procès furent: l'avœu, le serment, la caution, les témoins, les documents écrits, la reconnaissance et le tripot à travers les casinos. Le moyen de reconnaissance spécifique fut l'arc pour les flagrants délits de vols de bétail ou de leurs procès concernant la propriété. Les amendes prescrites pour les infractions furent: la punition corporelle, l'amende, la prison, la persécution et la verge.

Le protocole dépeint les événements de la vie quotidienne, de l'expérience économique, des coutumes et de la religion et de la manière de compréhension. L'individu, au cas où il ne se soumet pas aux codes du droit habituel, fut sanctionné. L'acceptation des norms du droit habituel, de l'autorité de la famille, de la propriété, des norms morales, des saintetés religieuses, est quelque chose qui s'implique automatiquement.

Le protocole du Magistère de Sabac est un texte précieux pour la formation de l'entière image de la vie de l'époque de la *Première insurrection serbe*. Il fut mené du 1er avril 1808, puis jusqu'en février de l'année 1812. *Le protocole* exprime le contexte des événements de la vie de tous les jours, de la pratique et des conceptions économiques, des coutumes et de la religion. Une place importante dans le *Protocole* même est occupée aussi par 90 membres qui parlent des femmes et de leurs relations envers elles.

**DobriLO ARANITOVIC
Nebojsa CVEJIC**